

GJELDSBREVET

Slett U-landsgjelda – nr. 1 2011

Sårbare øystater

Innhold

2: Nyheter

3–4: Small Island Developing States (SIDS)
Kristian Jahren Øvretveit

5–6: Naturkatastrofer og gjeld
Mattis Ulvang

7–8: St. Kitts og Nevis, og Papua Ny Guinea
Stian Anda

9–10: Løsninger for gjeldstyngede øystater
Line Madsen Simenstad

11–12: Slett Pakistans gjeld
Syed Abdul Khaliq

13: Film for rettferdighet
Margrete Vinnem

Leder

SLUGs sommernummer handler om ferieparadis, strand og hav, men tematikken er selvfølgelig litt annerledes enn for et feriemagasin. Gjeldsbrevet har nemlig tatt for seg det som på engelsk kalles Small Island Developing States, forkortet til SIDS. Det dreier seg altså om små øystater som også er utviklingsland, hvor vi har satt søkelys på disse landenes spesielle gjeldssituasjon. I dette nummeret av Gjeldsbrevet vil du lære at små øystater er blant de mest gjeldstyngede landene i verden, samtidig som de i dagens system har liten mulighet til å komme seg ut av gjeldsfella; De er stort sett ikke fattige nok, eller sitter på feil type gjeld. Dessverre er statene likevel ekstremt sårbare ovenfor hendelser utenfor deres kontroll.

Slik som artiklene om St Kitts og Nevis og Papa New Guinea illustrer kjennetegnes de små øystatene av en spesiell sårbarhet, enten det gjelder naturkatastrofer, endringer i prisforholdet mellom import og eksport, eller klimaendringer. En ting er å ha kontroll over statsgjelden når du leder et mer eller mindre normalt u-land, noe helt annet er det når du risikerer at en orkan setter hele landet ut av spill. På samme måte er det ikke så farlig for de fleste land om prisen på en enkelt vare plutselig synker, men når den varen er det eneste av betydning som landet ditt eksporterer blir situasjonen en annen.

Når øystatene blir utsatt for sjokk eller store endringer trenger de ofte enorme summer på kort varsel, og da kommer man sjeldent unna å låne penger. Denne utgaven av Gjeldsbrevet går dypere inn i hva som gjør disse landene så sårbare for gjeldsproblemer, og noe som er minst like viktig, hva som kan gjøres for å forhindre problemene.

Det er på høy tid at verdenssamfunnet innser at enkelte land er spesielt utsatte og sårbare, og at tilpassede tiltak må på plass for at disse ikke skal lide under tyngden av eksterne sjokk og kriser.

God sommer!
Mattis Ulvang
Redaktør

SLUG
SLETT U-LANDSGJELDA

Utgitt av Slett U-landsgjelda

SLUG
Kirkegata 5
0153 Oslo
slug@slettgjelda.no
www.slettgjelda.no

Gjeldsbrevet kommer ut to ganger i året. Bestill abonnement på www.slettgjelda.no eller ta kontakt med SLUG. Det er gratis!

Ansvarlig redaktør: Sigrun Espe
Redaktør: Mattis Ulvang
Layout: Christer M.L. Bendixen, fortelle.no

Trykksaken er blitt til med midler fra Norad.

Innholdet i artiklene reflekterer forfatterens syn og er ikke nødvendigvis representativt for SLUG eller SLUGs tilsluttede organisasjoner.

Omslagsbilde: Gonaives, Haiti
UN Photo UNICEF Marco Dormino

Bladet er satt i Rockwell og Frutiger

Trykk: Grøset™

Trykksaken er produsert etter miljøstandardene ISO 14001, EMAS og Svanemerket. Produksjonen er klimanøytral, CO2-utslippet er kompensert.

Nyheter

IMFs forspilte sjanser

Da er valgprosessen avsluttet og IMFs nye sjef er utpekt. Prosessen har verken vært særlig åpen, rettferdig eller fokusert på meritter. Etter uker med spekulering og politisk manøvrering ble det til slutt klart at den franske kandidaten Christine Lagarde tar over presidentskapet etter den lite hedelige avgangen til Dominique Strauss-Kahn. Heller ikke denne gang fikk verden se en endring i den uskreve regelen om at Europa og USA deler lederposisjonene i Verdensbanken og IMF mellom seg. Prosessen rundt valget av ny IMF-leder har ikke tatt hensyn til meninger ytret utenfor boblen av verdens globale finanselite, og dessverre kan ikke Lagarde sies å ha vist en spesiell interesse for verdens fattigste. Lagarde og IMF kommer til å møte store utfordringer i tiden som kommer. Vi håper de vil bruke tid på å følge opp tidligere løfter om reform og sørge for større innflytelse for lav- og mellominntektsland ved neste veiskille.

Christine Lagarde

Internasjonal kampanje for gjeldsdomstol

Fredag 17. juni samlet gjeldsaktivister fra flere europeiske land seg ved det franske finansdepartementet for å protestere mot 55-åringen Parisklubben. For 55 år siden ba Argentina sine kreditorer om å forhandle frem nye vilkår for landets u håndterbare gjeld, og siden den gang har klubben utviklet seg til å bli en uformell, men mektig gruppe kreditorland som reforhandler låneavtaler med gjeldstyngede land. Aktivistene kritiserer Parisklubbens metoder og gjeldende gjeldslettepolitikk, og ber samtidig om at G20-landene heller gir sin støtte til en rettferdig, åpen og uavhengig gjeldsdomstol. «Det er et stort behov for nye regler for internasjonal gjeldshåndtering», sier SLUGs leder, Kristian Jahren Øvretveit. «Det kan ikke være slik at kreditorlandene tar alle beslutninger i spørsmål om gjeldshåndtering. En åpen og rettferdig mekanisme der et uavhengig organ tar beslutningene når et låntakerland har betalingsproblemer, altså en internasjonal gjeldsdomstol, må opprettes.»

Fra Eurodad-demonstrasjon i Paris

Gjeldsrevisjon i Irland

I Irland planlegges det en uavhengig gjeldsrevisjon som har som mål å gi et klart bilde av landets gjeldsbyrde. Viktige punkter i en slik gjennomgang er hvem gjelden skyldes til, når gjelden oppstod, hvilke typer gjeld det er snakk om og når gjelden forfaller til de ulike kreditorerne. Gjeldsrevisjonen vil legge særlig vekt på privat bankgjeld som har blitt det offentliges ansvar, og vil på den måten forsøke å skape en reell forståelse av Irlands gjeld og dens implikasjoner for befolkningen. Sivilsamfunnsorganisasjoner og fagforeninger i Irland har gitt sin støtte til en slik uavhengig gjeldsrevisjon. Revisjonen skal ledes av Dr Sheila Killian, avdelingsleder og førsteamanuensis ved Universitetet i Limerick. Resultatene vil bli gjort tilgjengelig for individer og grupper som basert på funnene kan vurdere videre handling.

Organisasjonsnytt

I denne utgaven av Gjeldsbrevet har vi lagt ved et bilag fra et av SLUGs samarbeidsprosjekter, ledet av Norges Fredslag. Midt i bladet finner du et kart som illustrerer noen av funnene fra rapporten "Rustningskappløp i Sør". Rapporten viser at rustningskappløpet i Sør leder til militært overforbruk, aggregering av u-landsgjeld og øker faren for mellomstatlig krig. Vil du lese mer om dette kan du gå inn på www.slettgjelda.no/rustningskappløp.

På SLUGs årssamling i april ble det valgt et nytt styre. Det nye styret består nå av: Kristian Jahren Øvretveit (leder), Line Madsen Simenstad, Magnus Flacké (Fellesrådet for Afrika), Jens Aas-Hansen (Kirkens Nødhjelp), Mattis Ulvang (SLUG-Blindern), Astrid Iversen, Anders Solem (Changemaker) og Ingvild Ofte Arntsen (KrFU). I tillegg har SLUG fått en økning i rammeavtalen med Norad, og har derfor fått mulighet til å ansette en ny informasjons- og analysemedarbeider. Gina Ekholt begynte i jobben 15. juni.

Small Island Developing

3

Tekst: Kristian Jahren Øvretveit

Begrepet «SIDS» er nok ukjent for de aller fleste, men som overskriften viser betegner det rett og slett små, fattige øystater. Mange av disse øystatene sliter med store gjeldsbyrder, og er i tillegg ofte mer sårbare for uforutsette hendelser enn andre utviklingsland.

Hvilke land er SIDS-land?

For å få et lite overblikk over hvorfor SIDS er ekstra sårbare er det først greit med en liten oversikt over hvilke land som hører til i denne gruppen. Det finnes ikke en offisiell oversikt over SIDS-landene, men som tabellen under viser er det 38 land som ofte plasseres i gruppen «sårbare øystater». Av disse regnes 11 (markert med * i tabellen under) som minst utviklede land (MUL).

Alle er forskjellige, men det er utenpå?

SIDS-land finner vi spredt over de fleste kontinenter og de er selvfølgelig svært forskjellige på veldig mange måter, både når det gjelder klima, størrelse i flatemål og folketall og grad

av utvikling. Allikevel er det en ting de alle har til felles, nemlig at de er svært sårbare for hendelser utenfor deres kontroll, det være seg alt fra svingninger i den internasjonale økonomien til miljøkatastrofer.

En viktig grunn til at disse øystatene er spesielt sårbare er at de ofte driver med svært ensformet industri, noe som gjør at risikoen sentreres rundt en bestemt eksporttype. Derfor vil fall i pris eller etterspørsel internasjonalt merkes svært godt. SIDS har også et stort behov for å importere stort sett alle varer; særlig olje og mat, og ble derfor spesielt hardt rammet av oljekrisen og matvarekrisen.

Annet enn litt høyere bensinpriser, merket vi ikke så mye til disse krisene i Norge, men de førte til store problemer i mange utviklingsland og ikke minst i SIDSene. Små land har ofte lite økonomisk handlingsrom, og var på ingen måte rustet til å takle at eksportprisene, utenlandsinvesteringer (FDI) og hjemsending av midler fra utenlandsbaserte borgere ble kraftig redusert.

SIDSene og gjeld

Mange av de sårbare øystatene har også svært store gjeldsbyrder som de forsøker å håndtere. Blant SIDSene finner vi flere land i verdenstoppen for størst gjeldsbyrde målt i prosentandel av brutto nasjonalprodukt (BNP). I 2005 hadde for eksempel St. Kitts og Nevis en gjeld som tilsvarte nesten det dobbelte av BNP. 14 av de 38 sårbare øystatene skissert over har en gjelds-

En avmagret løshund leter etter mat blandt søppelet på stranden i landsbyen Anse en Foleur, Haiti

byrde som ligger på over 60 % av BNP. Det er særlig land i Karibien som er spesielt utsatt, noen av dem har gjeldsbyrder som har ligget på over 100 prosent av BNP siden begynnelsen av 2000-tallet, og gjelden øker fremdeles. I 2010 fikk Jamaica hjelp av FNs utviklingsprogram (UNDP) til å restrukturere sin enorme gjeldsbyrde som i løpet av 2009 hadde kommet opp i 123 % av BNP. Man regnet da med at gjeldsbetjeningen i stor grad gikk på bekostning av viktige tiltak knyttet til oppnåelse av tusenårsmålene.

Til tross for enorme gjeldsbyrder er det bare noen få SIDS-land som kvalifiserer til gjeldsslette gjennom IMF og Verdensbankens gjeldssletteinitiativ for fattige, gjeldstyngede land (HIPC). HIPC-programmet sletter som kjent ikke hele landets gjeld, og de sårbare øystatene forblir derfor sårbare for naturkatastrofer, svingninger i internasjonal økonomi eller andre eksterne sjokk. At den totale gjeldsbyrden målt i forhold til BNP har økt med ti prosentpoeng eller mer under den internasjonale finanskrisen er et tydelig eksempel på nettopp dette.

Gjeldsrestrukturering - bare en midlertidig løsning

Fordi så mange av SIDS-landene sliter med skyhøye gjeldsbyrder har flere av dem tatt grep for å prøve å redusere gjeldsbyrden til et bærekraftig nivå. De siste 30 årene har 16 land gjennomført til sammen 49 gjeldsrestruktureringer. Bare i 2010 gjennomførte Antigua og Bermuda, Seychellene, Jamaica og Salomonøyene gjeldsrestruktureringer. På toppen av listen over antall gjeldsrestruktureringer finner vi Den Dominikanske republikk, Guyana og Jamaica, som har gjennomført 5, 6 og 8 restruktureringer av diverse former for gjeld siden midten av 80-tallet. At så mange gjeldsrestruktureringer har blitt gjennomført på relativt kort tid viser at dette ikke er en langsiktig løsning på gjeldsproblemene SIDSene sliter med.

Hva kan gjøres?

Det første disse sårbare øystatene trenger er gjeldsslette. Mange fattige land, deriblant de fleste av SIDSene, har ikke fått gjeldsslette gjennom HIPC-initiativet. En reform av dagens gjeldsslet-

temekanismer bør blant annet innebære at man ser landets evne til å oppfylle befolkningens grunnleggende rettigheter når gjeldens «bærekraft» skal beregnes. Gjeldsbærekraft betyr at gjeldsbetjening ikke må gå på bekostning av fattigdomskjempelse i land der store deler av befolkningen allerede lever i fattigdom.

I tillegg til generell gjeldsslette bør man også se på muligheten for opprettelse av en institusjonalisert mekanisme for å løse gjeldstvister og gjeldsrestruktureringer. Dette vil gjøre gjeldstvister enklere og mer forutsigbare både for låntakere og utlånere. En slik mekanisme vil dessuten kunne føre til at gjeldsproblemer takles før det når et krisestadium der det ikke finnes noen annen utvei enn «konkurs». Dette vil også kunne være lønnsomt både for låntakere og utlånere.

Sårbar øystater står overfor helt unike utfordringer sammenlignet med mange andre utviklingsland. Derfor bør man vurdere om det skal opprettes egne mekanismer for denne gruppen land, i tillegg til de «vanlige» løsningene. Forslag til slike løsninger er «motsykliske lån» og tak for gjeldsbetjening. Motsykliske lån vil si at man gir lån i det en krise oppstår. Slike lån kan fungere som en buffer for å dekke tap som måtte komme i kjølvannet av en krise. Dersom man setter i gang slike tiltak tidlig, vil de også kunne dempe oppbyggingen av gjeld. Et tak for gjeldsbetjening kan for eksempel knyttes til landets inntekter. Ved hjelp av slike tiltak kan det bli lettere for SIDS å takle økonomiske kriser. Det er også viktig å understreke at tiltakene også vil være til nytte for kreditorer, først og fremst fordi det vil øke forutsigbarheten i lånemarkedet, men også hjelpe land i krise til fortere å komme seg på beina igjen – og betale tilbake gjeld.

Uansett hva slags tiltak som iverksettes er det på høy tid å anerkjenne at ikke alle utviklingsland er like, og at de samme gjeldstiltakene ikke nødvendigvis fungerer likt på alle land. SIDS er en unik gruppe land og må derfor ha tiltak som er spesialtilpasset deres utfordringer.

SIDS-landene

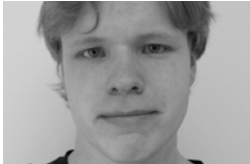
Antigua og Barbuda	Fiji	Mauritius	Seychellene
Bahamas	Grenada	Nauru	Salomonøyene *
Bahrain	Guinea-Bissau *	Palau	Surinam
Barbados	Guyana	Papua Ny-Guinea	Øst-Timor *
Belize	Haiti *	Samoa *	Tonga
Kapp Verde	Jamaica	São Tomé og Príncipe *	Trinidad og Tobago
Komorene *	Kiribati *	Singapore	Tuvalu *
Cuba	Maldivene *	St. Kitts og Nevis	Vanuatu *
Dominica	Marshalløyene	St. Lucia	
Den dominikanske republikk	Mikronesiaføderasjonen	St. Vincent og Grenadinene	

*Et av verdens 50 Minst Utviklede Land (MUL). Kilde: Alliance of Small Island Developing States (AOSIS)

Naturkatastrofer og gjeld

5

Tekst: Mattis Ulvang

Øystatenes gjeldsproblemer skyldes til en viss grad at de er ekstremt sårbare for naturkatastrofer. Klimaendringer vil ikke gjøre situasjonen bedre.

Relativt katastrofalt

Fordi de små øystatene (SIDS) er blant de minste landene i verden, blir de negative konsekvensene av naturkatastrofer relativt sett svært store. Sammenlignet med større land går det flere menneskeliv tapt og landene opplever en større reduksjon i BNP som følge av naturkatastrofer. Saken blir ikke bedre av at de små øystatene er spesielt utsatte for flere typer naturkatastrofer som orkaner, tsunamier og jordskjelv.

Hver orkansesong er nervepirrende for land som risikerer enorme ødeleggelser om de er uheldige med været. Når disse statene rammes av naturkatastrofer fører det til svært belastende uforutsette utgifter, utgifter myndighetene nødvendigvis må dekke på en eller annen måte. For større land vil det vanligvis være mulig å mobilisere ressursene innenlands, slik at de slipper å ta opp store lån. Kostnadene ved naturkatastrofer vil i større land være små sammenlignet med offentlige utgifter, i alle fall i de aller fleste tilfeller.

Som et eksempel kan vi se på USA som årlig sliter med tornadoer og orkaner. Selv etter at orkanen Katarina rammet sørøstkysten av USA i 2005, den mest kostbare naturkatastrofen som hadde truffet USA til da, tok det ikke lang tid før New Orleans igjen var en livlig by full av turister. Et annet eksempel er den siste jordskjelvkatastrofen som rammet Japan i mars i år. Store team jobbet fra dag én med å rydde og bygge veier, og fjerne lik. Til tross for at dette var et enormt skjelv med store menneskelige og økonomiske tap, er Japan allerede på god vei til å gjenoppbygge en nesten utradert del av landet.

For de mindre øystatene er det verre; for dem kan naturkatastrofer fort føre til ødeleggelser større enn samlede offentlige utgifter. Det normale er at statene må ta opp store lån for å finansiere nødhjelps- og gjenoppbyggingsarbeidet, noe som bidrar til at landene sliter med stor gjeld. En studie fra UNCTAD viser at naturkatastrofer i gjennomsnitt førte til en 24 % økning av gjeld/BNP-raten de tre påfølgende årene etter katastrofen.¹ Da sier det seg selv at det er vanskelig for landene å unngå gjeldsproblemer uten hjelp.

Ivan og Katarina, Grenada og USA

For å se hvor ulik situasjonen er for små, sårbare øystater og andre land som rammes av naturkatastrofer, kan man sammenligne effekten en orkan har hatt på to land. De fleste husker nok da orkanen Katarina traff USA i 2005. Bilder av et rasert New Orleans gikk verden rundt, og tusenvis ble hjemløse over natten. 80 % av byen ble satt under vann, og 3 millioner ble uten strøm. Som nevnt er denne orkanen anslått å være den mest kostbare for USA i landets historie. Til tross for dette utgjorde ødeleg-

gelsene ca 1.3 % av BNP, og USA trengte dermed ikke å ta opp store lån for å dekke skadene.^{2,3}

Grenada derimot befant seg i en litt annen situasjon etter å ha blitt rammet av orkanen Ivan i 2004. 39 personer omkom, og landet ble utsatt for store ødeleggelser. Ødeleggelserne utgjorde enorme 200 % av BNP,¹ med andre ord dobbelt så mye som all registrert økonomisk aktivitet i Grenada det året. Naturlig nok ga det Grenada store økonomiske problemer, og senere samme år erklærte landet gjelda som ikke-bærekraftig, og startet arbeidet med å få restrukturert utenlandsgjelda. Grenada illustrerer hvor sårbare øystatene er for katastrofer de overhodet ikke kan påvirke.

Klimautfordringen

Øystatenes situasjon ser dessverre ikke særlig lys ut med tanke på fremtiden. Klimaendringene forventes å ramme disse landene spesielt hardt av flere årsaker. For det første forventes det en økt frekvens av orkaner, noe som kan sammenlignes med flere og flere kuler i revolveren under den årlige russiske ruletten kalt orkansesongen. For det andre er økningen av havnivået kritisk. Flere av øystatene står i fare for å miste mesteparten av territoriet sitt, og enkelte risikerer å forsvinne helt i havet. For det tredje vil endrede nedbørsmønstre kunne bli problematisk for landbruk, særlig med tanke på påfølgende flom.

For å motvirke disse konsekvensene av klimaendringene vil det være nødvendig med enorme resurser til klimatilpasning. Et eksempel på dette er store diker som skal beskytte mot orkaner, endring i havnivået og tsunamier. Disse tilpasningstiltakene må på et eller annet vis betales, og slik som situasjonen er i dag har landene få muligheter. I verste fall vil landene ende opp med en enorm økning i gjelden, på toppen av ødeleggelserne klimaendringene fører med seg.

En annen mulighet er at kreditorene går med på ordninger som lar utviklingsland prioritere klimatilpasning.⁴ Dette forutsetter i midlertidig at både lokale myndigheter og verdenssamfunnet tar grep, noe som er langt fra sikkert. Det er vanskelig for både lokale og internasjonale politikere å forsvare en prioritering av klimatilpasning i land der blant annet sykdommer og fattigdom er store utfordringer. Etter jordskjelvet i Haiti, tok det ikke lang tid før de internasjonale finansinstitusjonene og ulike giverland nærmest sto i kø for å slette gjelda. Forhåpentligvis vil det ikke kreve tilsvarende tragedier før en rettferdig finansiering av klimatilpasning blir tatt på alvor.

Kilder:

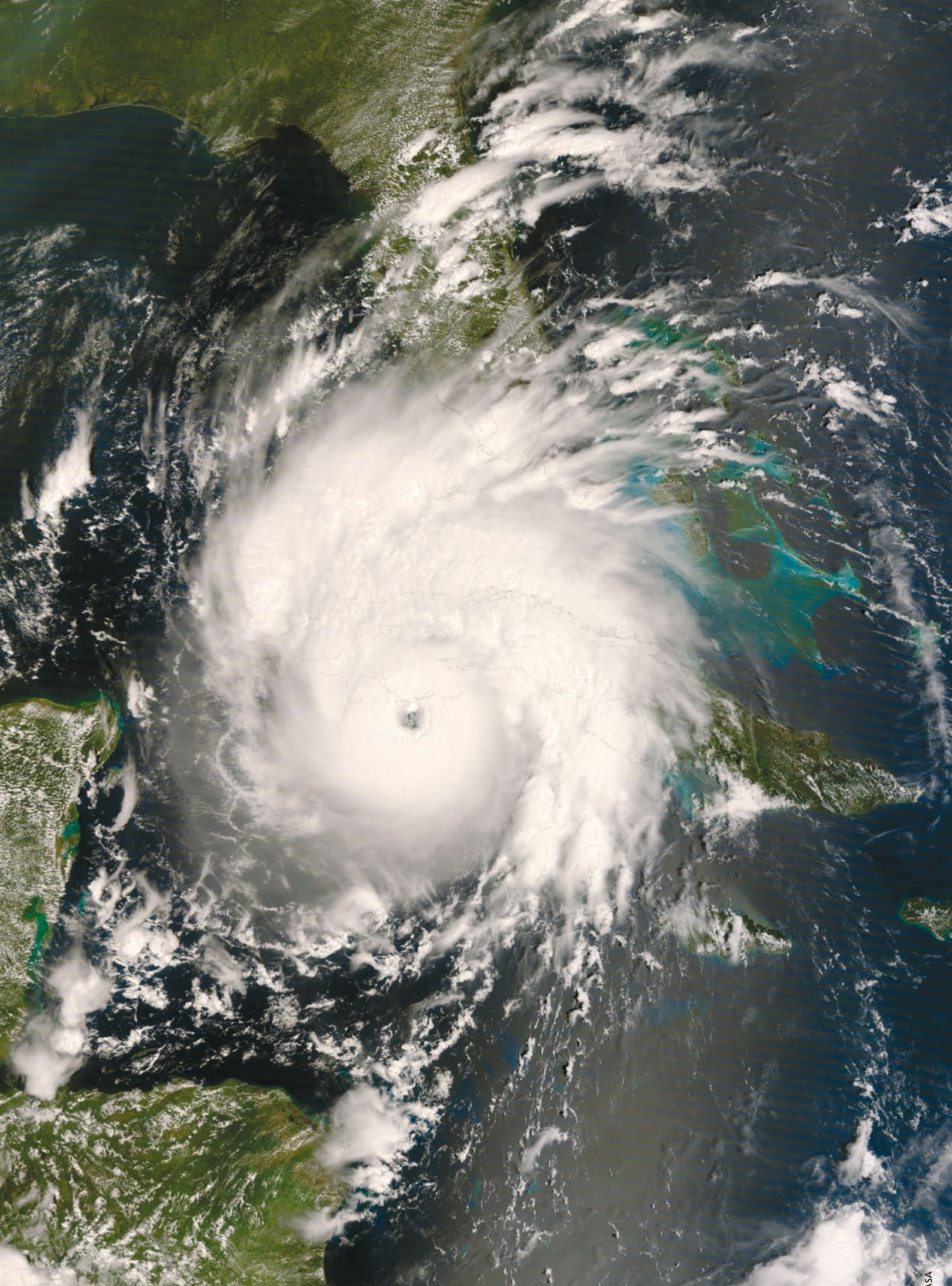
1) Hurley, Gail (2010) UNDP Discussion paper: «Achieving Debt Sustainability and the MDGs in Small Island Developing States» www.mv.undp.org/v2/publication_files/4d3d53b1f2a35.pdf

2) Burton, Mark L. & Hicks, Michael J. (2005) Center for Business and Economic Research Marshall University «Hurricane Katrina: Preliminary Estimates of Commercial and Public Sector Damages» <http://www.marshall.edu/cber/research/katrina/Katrina-Estimates.pdf>

3) GeoHive, Global Economy: GDP for 2005, 2006 and 2007 http://www.geohive.com/charts/ec_gdp1.aspx

4) Les mer om dette på side X i teksten «Løsninger for gjeldstyngede øystater» av Line Madsen Simenstad.

Orkanen Gustav som herjet de sårbare øystatene i Atlanterhavet, 2008

Gjeld og utvikling: to eksempler

7

Tekst: Stian Anda

St. Kitts og Nevis er en øygruppe som er nedsyltet i gjeld, og som er svært utsatt for uforutsette hendelser både i økonomien og fra naturens side.

Historie

St. Kitts og Nevis består av to øyer i Det indiske havet og er den minste, selvstendige staten på det amerikanske kontinent, både i areal og befolkning. Øyene ble oppdaget av Christopher Columbus på slutten av det 14. århundre. Det ble kjempet en maktkamp mellom Frankrike, Spania og England om kontroll over øyene, som var en viktig sukkerproducent. St. Kitts og Nevis ble en britisk koloni i 1713, og forble under britisk herredømme frem til 1983. Historisk sett har sukkerindustri vært den klart viktigste inntektskilden for øyene. Etter flere år med store underskudd i den statsstyrte sukkerindustrien, ble statens engasjement avviklet i 2005. Nå er den viktigste inntektskilden turisme, med en økning i antall besøkende på 40 % bare fra 2007 til 2009. Samtidig har landets innbyggertall økt de siste årene.

Økonomi og gjeld

St. Kitts og Nevis har en svært stor offentlig gjeld. Denne består i stor grad av innenlandsgjeld, men landet skylder også store summer til utenlandske handelspartnere og banker. Den offentlige gjelden var ved slutten av 2010 på hele 196 % av bruttonasjonalprodukt (BNP). Bare Japan har større gjeld målt opp mot BNP,¹ men i og med at St. Kitts og Nevis har et mye lavere BNP enn Japan er dette en veldig belastende situasjon for landet. Store deler av 90-tallet opplevde St. Kitts og Nevis en positiv økonomisk vekst, men som en liten øystat er økonomien svært sårbar overfor sjokk, og fikk derfor et kraftig tilbakefall etter orkaner i 1998 og 1999. Også terroristangrepet på USA i 2001 påvirket landets økonomi, da terrorangrepet medførte en sterk nedgang i turisme.

St. Kitts og Nevis hadde i 2005 utestående langvarig gjeld på ca. 187 % av BNP og klarte i løpet av de to påfølgende årene å nedbetale en del av gjelden slik at prosentandelen i 2007 var nede på ca. 165 %. Utviklingen etter dette har imidlertid gått feil vei og St. Kitts og Nevis er forventet å passere 200 % i inneværende år. Landet har hatt en formidabel økning i utgifter knyttet til nedbetaling av gjeld, fra ca. 400 000 dollar i 1984 til over 28,5 millioner dollar i 2007.²

Areal: 261 km²
Innbyggere: 51,300
Hovedstad: Basseterre
Uavhengighetsdag: 19. september 1983
BNP per capita: 10 874 USD
Offisielt språk: Engelsk
Gjeld i % av BNP: 196 %

Kilde: UN Data country profile

Opposisjonen i St. Kitts og Nevis beskylder myndighetene for korrupsjon og for manglende kontroll på andre lands vedtak om sletting av St. Kitts og Nevis' gjeld. Blant annet skal Italia ha vedtatt en større gjeldsslette som hverken statlige myndigheter eller opposisjonen kan dokumentere har funnet sted.

Menneskerettigheter

Fattigdom: På St. Kitts og Nevis har det siden begynnelsen av 2000-tallet blitt satt mer fokus på fattigdomsbekjempelse. Dette har ført til en nedgang i antall innbyggere som defineres som fattige, fra 30% av befolkningen i 2000 til 21,7 % i 2007.³

Utdanning: I følge FNs tall er skoledeltagelse på St. Kitts and Nevis høy. 96,8 og 99,4 prosent av henholdsvis gutter og jenter går på grunnskole.⁴ Forventet gjennomsnittlig skolegang er 12,3 år per elev. Dette kan for så vidt høres bra ut, men sammenlignet med Japan som de lå forholdsvis likt med i 1990 (Japan 13,19 og St. Kitts and Nevis 13,01) har det dessverre skjedd en negativ utvikling i St. Kitts and Nevis. Nå har Japan en rate på 15,07, mens St. Kitts and Nevis er nede på og 12,30 år, altså en forskjell på nesten 3 år.⁵

Kilder:

1 The World Factbook, CIA, Public Debt. URL: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2186rank.html>

2 Social and Economic Research Unit, CDB, August 2006. URL: [http://www.caribank.org/titanweb/cdb/webcms.nsf/AllDoc/BADCC4CFA13C8A360425741E00525397/\\$File/DebtSustainability%5B1%5D.pdf](http://www.caribank.org/titanweb/cdb/webcms.nsf/AllDoc/BADCC4CFA13C8A360425741E00525397/$File/DebtSustainability%5B1%5D.pdf)

3 UN development Program, St. Kitts and Nevis - Introduction. URL: <http://www.bb.undp.org/index.php?page=st-kitts-and-nevis>

4 UN Data country profile: <http://data.un.org/CountryProfile.aspx?crName=Saint%20Kitts%20and%20Nevis>

5 The Human Development Index, 2010 Report URL: HDI trends 1980-2010. <http://hdr.undp.org/en/statistics/hdi/>

oler på øystaters utfordringer

Papua Ny Guinea (heretter PNG) ligger i den sørlige delen av Stillehavet nord for Australia. PNG er et stort land i SIDS-sammenheng, men er likevel utsatt for mange av de samme utfordringene som resten av SIDSene. PNG er ikke spesielt godt beskyttet mot verken naturkatastrofer eller endringer i den internasjonale økonomien.

Historie

PNG ble oppdaget av portugisiske sjømenn på begynnelsen av 1500-tallet. Landet har vært under britisk, tysk og i senere tid australsk styre. Det fikk sin uavhengighet i 1975 og har etter dette vært preget av uro og konflikter mellom de mange ulike gruppene innenfor landets grenser. PNG er nemlig et av verdens mest heterogene land og det brukes opptil 800 forskjellige språk innenfor landets grenser.¹ Landet består av flere tusen ulike samfunn som inntil svært nylig har levd uavhengig av hverandre. Dette kan illustreres ved at av de 800 identifiserte språkene er det bare rundt halvparten som er i slekt.²

Økonomi og gjeld

I likhet med mange andre land stammer gjelden til PNG fra 70- og begynnelsen av 80-tallet. Renten var lav, og en voldsom økning i tilgjengelig kapital førte til at mange fattige land nærmest ble påpraktet penger. Da renten begynte å stige på 80-tallet fikk land som PNG betalingsproblemer. PNG har ifølge Verdensbanken ikke krav på gjeldslette gjennom programmene HIPC og MDRI da utenlandsgjelden ikke overstiger terskelen for dette i forhold til eksporten. Verdensbanken har klassifisert landets gjeld som bærekraftig (sustainable). The New Economics Foundation har imidlertid gjort en undersøkelse som hevder at PNG er avhengig av 85 % gjeldslette for å kunne sørge for at primærbehov som helse, utdanning og infrastruktur skal kunne komme opp på et levelig nivå.⁴ Med i dette regnestykket ligger et krav om å ikke skattelegge befolkningen som lever for mindre enn 3 dollar om dagen.

Menneskerettigheter

Fattigdom og helse: Over 40 % av PNGs befolkning lever under FNs estimerte fattigdomsgrense på 1 dollar dagen. PNG har store helseproblemer og innbyggernes forventet levealder er på 61,6

Areal: 462,840 km²
Innbyggertall: 6 732 000
Hovedstad: Port Moresby
Uavhengighetsdag: 16. September 1975
Offisielt språk: Engelsk, Tok Pisin, Hiri Motu
BNP per capita: 2 227 USD
Gjeld av BNP: 27,8 %

Kilde: UN Data country profile

år.³ Helsetilbudet er ikke utbygget på en tilfredsstillende måte, og mange mennesker dør av infeksjonssykdommer som det finnes behandlingsmetoder mot. Faren for utbrudd av sykdommer som malaria og hiv/aids er overhengende: det er estimert at litt over 2,5 % av den voksne befolkningen lever med hiv. Barnedødelighet og forventet levealder har forbedret seg siden 1975, men landet ligger under nivået til et gjennomsnittlig utviklingsland (på engelsk: low income countries) på FNs indeks.³

Utdanning

I følge FNs Human Development Index går den gjennomsnittlige innbyggeren i PNG 4,3 år på skolen.³ Dette er lavere enn afrikanske land som Zimbabwe og Zambia. I dag regnes utdanning som stadig viktigere for utvikling, og PNGs utfordringer på dette området bidrar til en enda saktere økonomisk utvikling.

Kilder

- 1 Geographia, Papua New Guinea. <http://www.geographia.com/papua-newguinea/papuahistory.htm>
- 2 US Department of State, Background Note: Papua New Guinea. <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2797.htm>
- 3 Australian government, AustAID. About Papua New Guinea http://www.ausaid.gov.au/country/png/png_intro.cfm
- 4 Mandel, Stephen (2006) New Economics Foundation, Debt relief as if people mattered. A rights-based approach to debt sustainability. <http://www.neweconomics.org/publications/debt-relief-if-people-mattered>

Løsninger for gjeldstyngede øystater

9

Tekst: Line Madsen Simenstad

De fleste fattige øystater er ikke med på de internasjonale gjeldssletteprogrammene. Men det finnes andre løsninger på deres gjeldsproblemer. UNDP skisserer noen av disse.

Noen av de mest gjeldstyngede landene i dag er små fattige øystater (Small Island Developing States). 14 SIDS har offentlig gjeld tilsvarende mer enn 60 prosent av BNP; og åtte av dem, mer enn 100 prosent.

For mange av disse landene har matvare-, energi- og finanskrisen forverret situasjonen. De fleste av de små øystatene er nettoimportører av mat og drivstoff, og er svært sårbare for prissvingninger i råvaremarkedene. Den voldsomme økningen i mat- og energipriser i 2008 og igjen i 2010 og 2011, koblet sammen med finanskrisen og den påfølgende nedgangen i eksportinntekter, skatteinntekter, utenlandske direkteinvesteringer, pengeoverføringer fra utvandrere og bistand har

Foto: World Skills International

«Hvert år i en årrekke har vi brukt mer enn det vi tjener. Hvert år må vi låne penger for å gjøre opp for differensen, så hvert år vokser gjelden og hvert år må vi sette til side mer og mer penger for å betale renter [...] Alle skattepengene vi har samlet inn de siste ti årene har blitt brukt på å betjene den gjelden. Så før vi kan lønne én lærer, sykepleier politimann, før vi kan tette igjen ett hull i veien, før vi kan sette én medisinfleske på våre sykehus eller gi skolelunsj til ett trengende barn, må vi låne mer penger og dermed øke gjelden og øke kostnadene ved å betjene den gjelden.»

– **Jamaicas statsminister Bruce Golding, januar 2010**

gått hardt utover disse landene. For å komme seg gjennom de vanskelige tidene har land som allerede hadde store gjeldsbyrder fra før av blitt tvunget til å ta opp nye lån.

Blant øystatene er det særlig landene i det østlige Karibien, som Grenada og St. Kitts and Nevis, som har høyest gjeldsnivåer. Eastern Caribbean Central Bank har definert gjeld/BNP ratio på 60 prosent som et bærekraftig nivå, og har satt som mål å redusere medlemslandenes gjeld til dette nivået innen 2020. Men det er lite sannsynlig at det vil skje. Faktisk forventer IMF en økning i det samlede gjeldsnivået for disse landene fra 103 prosent av BNP i 2010 til 110 prosent i 2014.

SIDS og gjeldsslette

Mange gjeldstyngede utviklingsland har de siste femten årene fått redusert sine gjeldsbyrder betydelig gjennom de internasjonale gjeldssletteinitiativene HIPC (Heavily Indebted Poor Countries) og MDRI (Multilateral Debt Relief Initiative). Disse programmene administreres av Verdensbanken og IMF, og har til sammen slettet gjeld for om lag 100 milliarder dollar. Men kun fem av landene i SIDS-kategorien har blitt tatt opp i HIPC og MDRI: Haiti, Komorene, Guinea-Bissau, Guyana og Sao Tomé and Príncipe. Til sammen har disse landene fått gjeldsslette på om lag 4,5 milliarder dollar. Komorene og Guinea-Bissau har ennå

ikke gjennomført HIPC-programmet, og vil få slettet mer gjeld når de fullfører. De øvrige SIDS-landene har ikke blitt vurdert som fattige eller gjeldstyngede nok til å få slettet gjeld gjennom HIPC og MDRI. I en rapport som ble lansert i fjor, skisserer FNs utviklingsprogram UNDP mulige løsninger for øystater i gjeldsproblemer, blant annet omstrukturering av innenlandsgjeld og såkalt «gjeldsbytte».

Gjeld og klima

Et tungtveiende argument for å redusere gjeldsnivåene til noen av SIDS-landene, er at de er svært sårbare for klimaendringer. Karibien er i dag en av de regionene som sliter mest med u håndterbare gjeldsbyrder. Samtidig er øystatene i Karibien svært utsatt for naturkatastrofer, og klimaendringer vil føre til mer ekstremvær. Ifølge UNCTAD, fører en naturkatastrofe i gjennomsnitt til en 24 prosentpoengs økning i gjeld/BNP raten i de tre årene som følger katastrofen.

Haiti har nylig opplevd en av tidenes verste naturkatastrofer: jordskjelvet som i januar 2010 tok over 200 000 menneskeliv og gjorde over 1 million mennesker hjemløse. Orkansesongen i Karibien skader mennesker og ødelegger bygg og avlinger

hvert år. Klimaendringene vil legge en stor byrde på land som Jamaica, Antigua og Grenada, som allerede er noen av de mest gjeldstyngede statene i verden. Små øystater er den gruppen av land som, sett i forhold til brutto nasjonalprodukt, blir nødt til å bruke mest penger på klimatilpasning i årene som kommer. Land som sitter på høy gjeld har allerede lite rom for å håndtere eksterne sjokk, slik som naturkatastrofer, fordi så mye av landets pengebruk allerede er allokert vekk i form av gjeldsbetjening.

Selv om konsekvensene av klimaendringene på lang sikt kan bli svært store og gå utover menneskers livsgrunnlag og matsikkerhet, vil det bli vanskelig for fattige land å prioritere å bruke penger på klimatilpasning når de allerede har store presserende kortsiktige behov. En mulig løsning, skissert av UNDP, er «bytte» av gjeldsbetjening for klimatilpasning. Under et slikt initiativ vil penger som skal brukes på å betjene gjeld i stedet kanaliseres inn i et klimafond. Noen kreditorer blir altså enige om å avstå fra et lands tilbakebetaling for at pengene heller skal brukes på klimatiltak i tråd med landets egen klimastrategi. Så vil fondet kunne tappes med noen års mellomrom slik at det får tid til å fylles opp nok til å kunne brukes på prosjekter av betydelig størrelse. Et slikt tiltak vil både gjøre at det aktuelle landet vil kunne bruke pengene der det trengs i stedet for å betale penger til land i Nord, og det vil dessuten minske risikoen for at landet må

ta opp nye lån for å tilpasse seg klimaendringene. Tilsvarende bytteløsninger har vært brukt tidligere for å kanalisere penger til helsetiltak og naturbevaring.

Omstrukturering

Mange av øystatene sitter på stor innenlandsgjeld. Dette er gjeld til aktører i samme land, for eksempel nasjonale banker. Det er utenlandsgjeld som har vært i fokus og som har blitt slettet de siste par tiårene, men i skyggen av gjeldssletteprogrammene, har innenlandsgjelden til utviklingsland stadig vokst. Mange land tar opp lån på innenlandsmarkedet for å være i stand til å betjene utenlandsgjelden. Finanskrisen har forsterket trenden med voksende innenlands gjeldsbyrder, fordi eksterne ressurser ikke lenger er like tilgjengelig. Mange av øystatene har også mye privat utenlandsgjeld, altså gjeld til private institusjoner, slik som vanlige kommersielle banker. Innenlandsgjeld og privat gjeld er gjerne dyrere å betjene enn utenlandsgjeld til andre land eller internasjonale finansinstitusjoner.

En løsning, som flere av øystatene allerede har tatt i bruk, er omstrukturering av innenlandsgjeld. Jamaica gjennomførte en slik omstrukturering av hele sin innenlandsgjeld i begynnelsen av 2010. Lån med høye renter og kort tilbakebetalingstid ble byttet inn i instrumenter med lavere renter og lengre nedbetalingstid. Myndighetene fikk med nesten alle sine kreditorer på omstruktureringen, og gjennomførte den uten at statens kredittverdigh-

het ble nedvurdert. Dette økte myndighetenes budsjettarmslag med 525 millioner dollar både i 2010 og 2011.

Når det gjelder den private gjelden, kan denne reduseres gjennom såkalt «debt buy-backs». Verdensbanken har i dag et program, IDA Commercial Debt Reduction Facility, som brukes for å redusere gjeldsbyrden til lavinntektsland. Med støtte fra donorland og til rabatterte priser kjøper Verdensbanken opp privat gjeld. 21 fattige land har så langt dratt nytte av dette. UNDP foreslår i sin rapport at de fattigste og mest gjeldstyngede av øystatene burde komme under en slik ordning.

Veien fremover

Myndighetene i flere av de fattige øystatene har tatt til orde for at BNP per innbygger er et lite dekkende mål på et lands behov for økonomisk hjelp, og vil at det i stedet skal legges mer vekt på et lands sårbarhet for eksterne sjokk og klimaendringer. UNDP tar i sin rapport til orde for at de små øystatene burde få mer bistand og tilgang på billige utviklingslån. I tillegg foreslås det bruk av såkalte «mot-sykliske lån», det vil si lån som tar høyde for eksterne sjokk. Dersom for eksempel en naturskatastrofe skulle inntreffe, vil gjeldsbetjeningen bli redusert eller frosset.

Samtlige av løsningene som UNDP foreslår er avhengig av godvilje fra kreditorer og krever en større bevissthet rundt de spesielle utfordringene som de små øystatene står overfor.

En eldre kvinne har søkt tilflukt på en golfbane i Port-au-Prince etter jordskjelvet i Haiti, 2010

Slett Pakistans gjeld!

Tekst: Syed Abdul Khaliq
Oversettelse: Sigrun Espe

I august 2010 stod Pakistan overfor den verste naturkatastrofen i landets historie. Rundt 20 millioner ble fordrevet på grunn av enorme ødeleggelser etter flommen. Infrastruktur ble totalskadd og det økonomiske tapet var enormt. Det var nesten umulig for gjeldstyngede og kriserammede Pakistan å tilfredsstille de millioner av kriserammedes grunnleggende behov. Pakistan ble kastet ut i en menneskelig og økonomisk krise.

Gjeldskampanjen

Kort tid etter at katastrofen rammet, formet en allianse av sosiale bevegelser, fagforeninger og frivillige organisasjoner seg under navnet Pakistan Debt Cancellation Campaign (PDCC). Formålet med PDCC var å mobilisere massene ved å avsløre den menneskefiendtlige politikken til de internasjonale finansinstitusjonene og synliggjøre spørsmålet om illegitim gjeld og dens påvirkning på akselererende fattigdom i Pakistan.

Over 27 pakistanske organisasjoner støtter kampanjen, og kravene inkluderer umiddelbar frys av gjeldsbetjening, sletting av utenlandsgjeld og kanalisering av frigjorte midler til de flomrammede. Kampanjen ble raskt populær og tiltrakk seg både advokater, akademia, intellektuelle, faglige aktivister og media.

En rekke aktiviteter har blitt gjennomført, inkludert seminarer, møter, pressekonferanser, demonstrasjoner og sultestreiker. Store og små offentlige møter har blitt organisert i større byer, i småbyer og i flomrammede områder for å fremme kravene om gjeldsslette på grasrotnivå. Som et ledd av kampanjen ble det arrangert en tre-dagers sultestreik foran Verdensbankbygningen i Islamabad for å tvinge banken til å svare på vårt krav om et inspeksjonspanel for flomskadene.

Kampanjen viser katastrofens langsiktige virkninger på nasjonal økonomi og hevder at Pakistan er ute av stand til å takle katastrofer som denne på egen hånd. Pakistan bør erklære ensidig suspensjon av nedbetaling av utenlandsgjelda som nå er på 58,5 milliarder dollar. De enorme summene som går ut av landet må heller brukes til å hjelpe den flomrammede befolkningen

Gjeldsaksjonister har mobilisert stort og har oppfordret regjeringen til å ta radikale steg for å takle den alvorlige gjeldsbyrden. Internasjonale lover, vedtak, presedenser og protokoller kan gi støtte dersom Pakistan krever gjeldsslette og nekter å betale utenlandsk gjeld, spesielt i en slik kritisk situasjon. Det å nekte å betale gjeld er ikke nytt, men en lovlig rett mange fattige land allerede har benyttet seg av.

Pakistan ble i mange år drevet av udemokratiske regimer som holdt på makten med vestlig støtte, blant annet gjennom store lån som gjorde lite for vanlige folk. Slikt uansvarlig utlån har ført til at Pakistan i dag bruker 3 milliarder dollar i året på gjeldsnedbetaling. Pakistan må slippe å pantsette sin fremtid ved å ta opp nye lån til nødhjelpsarbeid. Pakistan trenger umid-

delbar sletting av ubetalbar og urettferdig gjeld, og nødhjelp i form av bistand, ikke lån.

Folk først, ikke gjeld

Pakistan bør mobilisere alle tilgjengelige ressurser til flomofrene. Det viktigste etter en katastrofe er å oppfylle befolkningens grunnleggende menneskelige behov. Det er viktig at nødhjelp ikke blir slukt opp av gjeldsnedbetaling.

PDCC er bevæpnet med juridiske argumenter i favør av gjeldsslette. Internasjonale lover, vedtak og protokoller kan brukes som juridisk begrunnelse for å nekte å betale utenlandsgjelden og be om gjeldsslette. En av disse oppstod etter en naturkatastrofe lik den som rammet Pakistan og kalles loven om «State of Necessity». Foruten denne har FNs menneskerettighetskomisjon vedtatt flere resolusjoner om gjeld og strukturtilpasning.

Det er intet mindre enn kriminelt at et land så fattig som Pakistan blir tappet for ressurser hvert år for å tilbakebetale utlånerne som ga urettferdige lån til diktatorer i flere tiår.

Pakistans regjering

Til tross for vedvarende press fra det nasjonale sivile samfunn har den pakistanske regjering vært tilbakeholdne med å ta opp gjeldsspørsmålet med internasjonale finansinstitusjoner og donorer, noe som har gitt internasjonale finansinstitusjoner og donorer grunn til å avvise sivilsamfunnets krav om gjeldsslette. Sivilsamfunnet har fordømt denne oppførselen.

Saken ble endelig løftet fram på møtet i Interparlamentarisk Union (IPU) i oktober 2010. Som svar på den Pakistanske delegasjonens krav vedtok IPU enstemmig en resolusjon for gjeldsslette til Pakistan. Som en oppfølging av IPU-resolusjonen vedtok også et enstemmig pakistansk senat i november en resolusjon for gjeldsslette. Dette var viktig for gjeldskampanjen i Pakistan, og det var en tilbakevisning av kreditorenes påstander om at pakistanske myndigheter ikke vil ha gjeldsslette.

I november ble Pakistan Development Forum (PDF) avholdt i Islamabad. Regjeringen har alltid vært nølende til å be om gjeldsslette, og derfor var representanter fra gjeldskampanjen til stede på møtet for å argumentere for behovet for gjeldsslette. Som følge av denne intervensjonen ble Pakistans innenriksminister tvunget til å støtte sivilsamfunnets krav for gjeldsslette. Dette skapte oppslag i nasjonale avisene neste dag.

Donorene

Donorenes mener at gjeldsslette er en lite effektiv måte å frigjøre økonomiske ressurser, og ikke nødvendigvis i Pakistans interesse. Det å slette Pakistans gjeld vil kreve midler som ellers kunne ha gått til umiddelbar nødhjelp. Donorenes andre argument mot gjeldsslette er at Pakistans finansminister motsatte seg gjeldsslette, redd for at dette ikke ville være bra for fremtidige investeringer i Pakistan. Ironisk nok deltok den samme finansminister på senatets resolusjon som enstemmig ba om gjeldsslette for Pakistan. Men donorene ignorerte ministerens rolle i senatet.

Et tredje argument er at Pakistan er et mellominntektsland og har dermed ikke rett til gjeldsslette. Et relevant poeng her er at

Pakistan ble mellominntektsland først i fjor og burde kvalifisert for gjeldsslette, gitt at 60 prosent av befolkningen lever under fattigdomsgrensen; 54 prosent er analfabeter og 32 prosent av barn er underernærte.

Gjeldsrevisjon - en mulig langsiktig løsning

Til tross for en sterk sivilsamfunnskampanje er ikke de internasjonale finansinstitusjonene og donorer i humør til å slette gjeld. Regjeringen i Pakistan har valgt å overholde IMF's krav og kutte i offentlige utgifter, som blant annet vil føre til at befolkningen får redusert tilgang til offentlige tjenester og sosialt vern.

I tillegg til dette har regjeringen besluttet å utsette gjenoppbyggings- og rehabiliteringsprosjekter til en kostnad av rundt milliarder dollar i de flomrammede områdene på grunn av behovet for innsparinger og mangelfulle bistandslofter fra det internasjonale samfunnet.

Befolkningen er stadig mindre villig til å akseptere den uretten reformene fører med seg. For å motarbeide denne situasjonen jobber pakistansk sivilsamfunn for å finne en langsiktig løsning på gjeldsproblemet.

Kravet om en gjeldsrevisjon får økende støtte. Organisasjoner som CADTM-Pakistan og medlemmer av PDCC mobiliserer for å få på plass en gjeldsrevisjon kombinert med suspensjon av gjeldsnedbetaling. Målet med revisjonen er å identifisere den ulovlige, illegitime og odiose delen av Pakistans gjeld. Dette kan by på en mulig langsiktig løsning for Pakistan og gjeldsproblemene.

En familie vender tilbake til en fortsatt oversvømt landsby etter flommen i Pakistan, 2010

Film for rettferdighet

13

Tekst: Margrete Vinnem

Kan film forandre verden? Å forsøke å svare på det krever nok mer enn en side i Gjeldsbrevet, men en ting er det ingen tvil om: film kan skape endring. Det var nok med dette i tankene at SLUG valgte å sende et lite filmcrew til det afrikanske kontinentet, nærmere bestemt til Malawi, for å dokumentere hvordan gjeldsbyrden i et utviklingsland går ut over befolkningens menneskerettigheter.

Resultatet ble en reportasjeserie bestående av fire små youtube-vennlige filmsnutter - en introduksjon og tre snutter om henholdsvis utdanning, helse og matsikkerhet. Målet var å spre informasjon og skape seerglede hos ferske og gamle gjeldsaktivister, og ikke minst Verdensbanken.

Skryt av Verdensbanken

I en mail fra Verdensbanken får vi følgende kommentar på Debt Justice:

«Dear Margrete,
Thank you for sharing with us the link to the videos you produced. ... It is indeed simple and easy to follow. We hope the young people you are targeting are benefitting from this and now have a better understanding of some of the challenges developing countries such as Malawi are facing. Thank you once again and congratulations for a good piece.»

Å få skryt av Verdensbanken er ikke hverdagskost for en gjeldsaktivist, ei heller det å få intervjuet selve direktøren på hennes kontor, med videokamera, en travel ettermiddag. Men med litt norsk sjarm og søte musefletter kan man få det meste til å skje, og i «the warm heart of Africa», også kjent som Malawi, ble SLUGs filmcrew tatt godt i mot.

I samarbeid med SLUGs sørpartner, den malawiske organisasjonen MEJN, Malawi Economic Justice Network, brukte Julia Dahr og jeg drøye to uker på å filme og intervjuet malawiere om problemer de opplever knyttet til utdanning, helse og matsikkerhet. Målet var å vise at det er en sammenheng mellom Malawis gjeldsbyrde og manglende investering i sosial sektor.

Forhåpentligvis vil filmen gi norsk ungdom en større forståelse av utfordringene utviklingsland møter, slik Verdensbanken skriver, men også vise at disse utfordringene henger sammen med at landene må prioritere gjeldsnedbetaling fremfor menneskerettigheter.

Malawi

Mange utviklingsland sliter med store gjeldsbyrder. Samtidig får store deler av befolkningen i disse landene ikke dekket grunnleggende behov, slik som nok mat, utdanning og hjelp når de er syke. SLUG valgte å lage filmen om gjeld på bekostning av menneskerettigheter i Malawi, noe som gir et godt eksempel på elendigheten gjeldsbetjening fører med seg, men også på det positive gjeldsslette kan føre til.

Malawi er blant de 20 fattigste landene i verden og har enorme utfordringer. Landet har blitt godt kjent blant annet på grunn av storstilt hjerneflukt innenfor helsesektoren, altså migrasjon av sykepleiere og leger til vestlige land. Resultatet er overfylte sykesaler, dyre medisiner, utdatert utstyr og overarbeidede helsearbeidere, for å nevne noe.

Videre er Malawi kjent for store sultkatastrofer som rammet landet på 2000-tallet. Én var delvis framprovosert av Verdensbankens anbefalinger om å eksportere store kornlagre for å kunne nedbetale gjelden.

Positive effekter av gjeldsslette

Malawi er også et godt eksempel på at gjeldsslette kan bidra til å bedre innbyggeres levekår. I 2006 kvalifiserte Malawi til gjeldsslette gjennom gjeldssletteprogrammet HIPC, og fikk store deler av gjelden sin slettet. Etter det har man sett en forbedring på flere områder i landet, deriblant i jordbrukssektoren, hvor myndighetene har kunnet subsidiere gjødsel til bøndene. Flere hevder at Malawi kan gjøre dette fordi de uten gjelda står friere politisk sett, og Verdensbanken kan da ikke stille like høye krav til landet. Også antall hiv-smittede har gått ned over de siste årene, noe som muligens kan ha en sammenheng med landets økende investering i helsesektor. Men mye gjenstår fortsatt for å sikre malawiere grunnleggende menneskerettigheter.

Film, engasjement og rettferdighet

Vi håper at de som ser Debt Justice får et innblikk i hvordan gjeldsbyrder kan ha negative konsekvenser for mennesker i utviklingsland. Samtidig ønsker vi å vise at det er mulig å forbedre fattige menneskers situasjon gjennom gjeldsslette. Vi er nok ikke alene om å ønske å formidle budskapet om at det nytter å engasjere seg, men vi tror og håper at film er en nøkkel til å skape engasjement og føre til endring til det bedre. Det er mulig å filme for rettferdighet.

Filmene er tilgjengelige på www.slettgjelda.no

FOTO: SLUG

Har du lyst til å jobbe for gjeldsslette og lære mer om gjeldspolitik og globale økonomiske strukturer?

Bli gjeldssletter!

Kontakt oss på slug@slettgjelda.no. Du kan også støtte SLUG økonomisk - bli støttemedlem selv eller gi bort støttemedlemskap til noen i gave. Les mer om støttemedlemskap på www.slettgjelda.no/gjeldssletter

Gjennom å bli gjeldssletter er du med og støtter SLUGs arbeid for en mer rettferdig verden. En rettferdig verden kan ikke oppnås uten å forandre på strukturene som skaper urettferdigheten.

FOTO: NASA

Siden 1994 har SLUG, sammen med sine over 50 tilsluttede organisasjoner, fått Norge til å være en aktiv pådriver for gjeldsslette og nå i senere tid slette av illegitim gjeld. Gjelda etter skipseksportkampanjen på slutten av 70-tallet ble endelig slettet i 2006 av Erik Solheim. «Det hadde aldri gått uten dere,» sa han på pressekonferansen til SLUG og resten av gjeldsbevegelsen.

FOTO: CHANGEMAKER

Det aller meste av SLUGs arbeid blir gjennomført av frivillige, og vi får gjort mye med knappe økonomiske ressurser. Hver eneste krone som kommer inn vil bidra til å styrke det politiske arbeidet vårt.

FOTO: SLUG

Slett U-landsgjelda (SLUG) er en nettverksorganisasjon med over 50 tilsluttede organisasjoner. Aktivister og støttespillere sprer informasjon til opinion og beslutningstakere, og arbeider opp mot regjering og storting for å sette gjeld på dagsorden. SLUG spiller en viktig rolle også internasjonalt, som en del av den globale gjeldsbevegelsen.

SLUGs krav

Utgangspunktet for SLUGs arbeid er følgende krav og prinsipper, støttet av de tilsluttede organisasjonene:

1. Umiddelbar sletting av all illegitim gjeld, og all gjeld som ikke kan betjenes uten at det går på bekostning av grunnleggende menneskerettigheter.
2. At gjeldsslette og nye lån ikke betinges av kondisjonaliteter som undergraver demokratiske prosesser.
3. At alle typer utlån underlegges retningslinjer for ansvarlig finansiering.

Kravene må gjennomføres etter følgende prinsipper:

- Sletting av gjeld skal ikke redusere bistanden.
- Hensikten med gjeldsslette er fattigdomsbekjempelse, samfunnsutvikling og å styrke demokrati og selvbestemmelse i land i Sør. Det må være åpenhet og innsyn rundt bruken av midlene.
- Gjeldssletting må sees i sammenheng med større strukturelle og institusjonelle endringer på globalt nivå som skaper jevnere maktforhold mellom nord og sør, samt forhindrer nye gjeldskriser.
- Det er to parter i enhver låneavtale. Tvister om tilbakebetaling skal løses av en nøytral tredjepart.

Medlemsorganisasjoner: Alternativt nettverk, Arbeidernes Ungdomsfylking, ATTAC, Caritas Norge, Changemaker, Delta Internasjonalt, Det Norske Misjonsselskap, Det Norske Misjonselskaps Ungdom, Europeisk Ungdom, Fagforbundet, Fellesrådet for Afrika, Foreningen for internasjonale vann- og skogstudier (FIVAS), FORUT, Framtiden i våre hender, Internasjonal kvinneliga for fred og frihet (IKFF), KFUK-KFUM Global, Kirkens Nødhjelp, KRFU, Kvekerne, Kvinnefronten, Korsvei, Latin-Amerikagruppene i Norge (LAG), Mellomkirkelig råd for Den norske kirke, Miljøpartiet De Grønne, Natur og ungdom, Networkers South North, Norges KFUK/KFUM, Norges kristelige studentforbund, Global Info i Norges Kristne Råd, Norges unge katolikker, Norsk Folkehjelp, Norsk Misjons Bistandsnemnd, Norsk mål ungdom, Norsk sykepleierforbund, Norges Katolske Kvinneforbund, Operasjon Dagsverk, PRESS, Redd barna, Rød ungdom, SAIH, Senterungdommen, SOS-rasisme, Studieforbundet Solidaritet, Sosialistisk ungdom, Spire, Strømmestiftelsen, U-landsforeningen Svalene, Unge venstre, Utdanningsforbundet, Utviklingsfondet, Venner av Uganda

RETUR

SLUG

Menneske-
rettighetshuset
Kirkegata 5
0153 Oslo

